

Adam Antczak¹, Teresa Jackowska², Ernest Kuchar³, Agnieszka Mastalerz-Migas⁴, Iwona Paradowska-Stankiewicz⁵, Miłosz Parczewski⁶, Krzysztof Tomasiewicz⁷, Jacek Wysocki⁸

¹Przewodniczący Rady Naukowej Ogólnopolskiego Programu Zwalczenia Grypy, kierownik Kliniki Pulmonologii Ogólnej i Onkologicznej, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

²Konsultant krajowy w dziedzinie pediatrii, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego, Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego w Warszawie

³Prezes Polskiego Towarzystwa Wakcynologii

⁴Prezes Polskiego Towarzystwa Medycyny Rodzinnej, konsultant krajowy ds. medycyny rodzinnej

⁵Konsultant krajowy w dziedzinie epidemiologii, kierownik Pracowni Epidemiologii Chorób Zwalczanych Drogą Szczepień, zastępca kierownika Zakładu Epidemiologii Chorób Zakaźnych i Nadzoru NIZP PZH-PIB

⁶Kierownik Kliniki Chorób Zakaźnych, Tropikalnych i Nabytych Niedoborów Immunologicznych, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

⁷Kierownik Kliniki Chorób Zakaźnych, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

⁸Wiceprezes Polskiego Towarzystwa Wakcynologii

Rekomendacje zespołu ekspertów dotyczące jednoczesnego stosowania szczepionek przeciw grypie i COVID-19

CCOVID-19 i grypa to dwie poważne choroby infekcyjne, których częstość występowania zwiększa się w sezonie jesienno-zimowym. Obie stanowią poważne zagrożenie dla wszystkich, a szczególnie dla osób z grup ryzyka. Koinfekcja może się wiązać z ryzykiem bardzo ciężkiego przebiegu zakażenia lub nawet śmierci [1]. Obu chorobom można zapobiegać poprzez szczepienia ochronne, zarówno pod względem zmniejszenia częstości zakażeń, jak i ciężkości ich przebiegu. W interesie społecznym i zdrowotnym jest jak najszybsza i sprawna realizacja obu szczepień. Dostępne publikacje wskazują, że szczepienie przeciw grypie może chronić przed powikłaniami COVID-19 nawet u osób zaszczepionych przeciw COVID-19 [2]. Aktualne wytyczne amerykańskie [3, 4] oraz lokalne wytyczne kilku krajów w Europie [5–8] dotyczące podawania szczepionek przeciw COVID-19 z innymi szczepionkami wskazują, że szczepionki te mogą być podawane razem (jednocześnie) ze szczepionkami przeciw grypie.

Biorąc pod uwagę powagę sytuacji epidemiologicznej, ciągle niezadowolający odsetek osób zaszczepionych przeciw COVID-19 i bardzo niski stan zaszczepienia przeciw grypie w Polsce, rekomendu-

jemy jednoczesne (w czasie jednej wizyty, w dwie różne kończyny) szczepienia przeciw COVID-19 i przeciw grypie wszystkimi dostępnymi na rynku polskim szczepionkami dla danej grupy wiekowej. Szczepienie przeciw grypie może być zrealizowane zarówno z pierwszą, jak i kolejnymi dawkami szczepionek przeciw COVID-19.

W przypadku wątpliwości (np. wystąpienia działań niepożądanych po poprzednich dawkach) należy rozważyć zachowanie bezpiecznego odstępu pomiędzy szczepieniami.

Uzasadnienie

Wraz z rozpoczęciem sezonu grypowego 2021/2022 u wielu osób może dojść do jednoczesnego zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2 i wirusem grypy. Zarówno grypa, jak i COVID-19 niosą ze sobą ryzyko groźnych powikłań [9, 10]. Obie choroby oprócz dróg oddechowych atakują wiele innych narządów i tkanek. W przypadku COVID-19 i grypy może dojść m.in. do: zapalenia płuc, zespołu ostrej niewydolności oddechowej (ARDS), posocznicy (sepsy), zapalenia mięśnia sercowego, niewydolności wielonarządowej (niewydolność oddechu, niewydolność nerek, wstrząs), zaostrzenia przewlekłych schorzeń

(obejmujących płuca, serce, układ nerwowy, cukrzyca) i wtórnych infekcji bakteryjnych.

W przypadku COVID-19 mogą pojawić się następstwa [11], których po grypie nie obserwujemy, w tym wieloukładowy zespół zapalny powiązany z COVID-19 (*multisystem inflammatory syndrome – MIS*), a także powikłania zatorowo-zakrzepowe, np. zatorowość płucna, udary mózgu i zawały innych narządów.

Zapobieganie grypie i COVID-19 oraz ich powikłaniom stało się nie tylko priorytetem zdrowia publicznego, lecz także warunkiem zapewnienia wydolności systemu ochrony zdrowia oraz prawidłowego funkcjonowania gospodarki. W obliczu wyzwań związanych z terminowym uodpornieniem dużej liczby osób przeciw COVID-19 i konieczności masowych szczepień przeciw grypie sezonowej, podanie szczepionek oddzielnie może być przyczyną opóźnienia lub rezygnacji z uodpornienia. Dlatego rekomendujemy jednoczesne szczepienia przeciw COVID-19 i grypie, co jest zgodne z wytycznymi światowymi [3–8]. Oznacza to mniejszą liczbę wizyt i zmniejszenie obciążenia pracą personelu placówek medycznych, co pozwoli ograniczyć kontakty i zmniejszyć ryzyko potencjalnych zakażeń [12].

Dotychczas zalecano podawanie szczepionek przeciw COVID-19 osobno, z zachowaniem minimalnego odstępu 14 dni przed lub po podaniu jakiegokolwiek innej szczepionki. Takie zalecenie miało charakter ostrożnościowy i nie wynikało z obserwacji dotyczących bezpieczeństwa lub immunogenności szczepionek. Obecnie zgromadzono wystarczające dane dotyczące bezpieczeństwa stosowania szczepionek przeciw COVID-19, które zostały dopuszczone do obrotu przez Europejską Agencję Leków (EMA). Chociaż brakuje opublikowanych danych dotyczących podawania szczepionek przeciw COVID-19 jednocześnie z innymi szczepionkami, to bogate doświadczenie ze szczepieniami dowiodło, że immunogenność i profil zdarzeń niepożądanych nie różnią się istotnie, gdy szczepionki są podawane jednocześnie, ale w różne miejsca [13].

Piśmiennictwo

1. Bandar A, Naeem A, Hamed ME i wsp. Influenza co-infection associated with severity and mortality in COVID-19 patients. *Virology* 2021; 18: 127.
2. Taghioff SM, Slavin BR, Holton T i wsp. Examining the potential benefits of the influenza vaccine against SARS-CoV-2: A retrospective cohort analysis of 74,754 patients. *PLoS One* 2021; 16: e0255541.
3. The U.S. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Interim Clinical Considerations for Use of COVID-19 Vaccines Currently Authorized in the United States (updated 16 July). 2021; <https://cdc.gov/vaccines/covid-19/clinical-considerations/covid-19-vaccines-us.html>.
4. Grohskopf LA, Alyanak E, Ferdinands JM i wsp. Prevention and control of seasonal influenza with vaccines: recommendations of the Advisory Committee on Immunization Practices, United States, 2021–22 influenza season. *MMWR Recomm Rep* 2021; 70: 1–28.
5. Federal Ministry of Health (Austria). COVID-19-Impfungen: Anwendungsempfehlungen des Nationalen Impfgremiums. 2021; [https://www.sozialministerium.at/dam/jcr:ec9ef4f5-f556-42f4-a19e-1aca05c58a8b/COVID-19-Impfungen%20Anwendungsempfehlung%20des%20Nationalen%20Impfgremiums_Version_4.0_\(Stand%2031.05.2021\).pdf](https://www.sozialministerium.at/dam/jcr:ec9ef4f5-f556-42f4-a19e-1aca05c58a8b/COVID-19-Impfungen%20Anwendungsempfehlung%20des%20Nationalen%20Impfgremiums_Version_4.0_(Stand%2031.05.2021).pdf). Dostęp: 26.07.2021.
6. Statens Serum Institut. Spørgsmål og svar om covid-19-vaccination. 2021; <https://covid19.ssi.dk/vaccination/sporgsmaal-og-svar>. Dostęp: 26.07.2021.
7. Finnish Institute for Health and Welfare. New recommendations for coronavirus vaccinations – pregnant women may take a coronavirus vaccine if they wish. 2021; <https://thl.fi/en/web/thlfi-en/-/new-recommendations-for-coronavirus-vaccinations-pregnant-women-may-take-a-coronavirusvaccine-if-they-wish>. Dostęp: 28.07.2021.
8. Standing Committee on Vaccination (STIKO) Germany. Empfehlungen der Ständigen Impfkommision beim Robert Koch-Institut 2020/2021. https://www.rki.de/DE/Content/Infekt/EpidBull/Archiv/2020/Ausgaben/34_20.pdf?__blob=publicationFile. Dostęp: 30.08.2021.
9. CDC Flu symptoms & Complications. <https://www.cdc.gov/flu/symptoms/symptoms.htm>.
10. COVID-19 vs. the Flu. <https://www.hopkinsmedicine.org/health/conditions-and-diseases/coronavirus/coronavirus-disease-2019-vs-the-flu>.
11. MIS-C-Multisystem Inflammatory Syndrome. <https://www.cdc.gov/mis/index.html>
12. Interim Guidance for Routine and Influenza Immunization Services During the COVID-19 Pandemic. <https://www.cdc.gov/vaccines/pandemicguidance/index.html>.
13. Interim Clinical Considerations for Use of COVID-19 Vaccines Currently Authorized in the United States. <https://www.cdc.gov/vaccines/covid-19/clinical-considerations/covid-19-vaccines-us.html>.

Adres do korespondencji:

dr hab. n. med. Agnieszka Mastalerz-Migas, prof. UMW
Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej
Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich
ul. Syrokomli 1
51-141 Wrocław
e-mail: agnieszka.migas@gmail.com